

УДК 37.091.12.001.3-051:659.1

Шиян В.О.

ОСОБИСТІСНИЙ РІСТ ЯК КРИТЕРІЙ ЕФЕКТИВНОСТІ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З РЕКЛАМИ ТА ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

У статті розглядаються питання, пов'язані з ефективністю роботи майбутніх фахівців з реклами та зв'язків з громадськістю; досліджено особливості особистісного розвитку; опрацьовано та порівняно методи професійного розвитку фахівців, розкрито питання компетенцій сучасних фахівців; з'ясовано, яким чином особистісний ріст виступає критерієм ефективності якості підготовки фахівців з реклами та зв'язків з громадськістю.

Ключові слова: зв'язки з громадськістю; особистісний ріст, підготовка фахівців, професійний розвиток, реклама.

Вступ. Поняття "особистість" ретельно вивчається рядом наук. Міждисциплінарний статус проблеми особистості перебуває в полі зору теоретиків і практиків. Сучасна педагогіка розглядає особистість як активний суб'єкт пізнання і розвитку навколишнього світу.

Загальновідомо, що педагогічна наука здатна досягти більш високих результатів у своєму розвитку завдяки тісній взаємодії з психологією. У сучасній психології та педагогіці все частіше порушується проблема особистісного зростання учнів як найбільш актуальна, що явно підтверджується результатами психологічних і педагогічних досліджень. Оскільки спеціальність "Реклама і зв'язки з громадськістю" знаходиться на стадії становлення і розвитку, вітчизняні науковці все частіше звертаються до питань психології, серед яких вагомими є питання професійного розвитку особистості та її особистісного росту. Саме цей факт підтверджує актуальність даної статті.

Мета статті – з'ясувати, яким чином особистісний ріст виступає критерієм ефективності якості підготовки фахівців з реклами та зв'язків з громадськістю.

Поняття особистості у сучасній психології. У сучасній психології під особистістю розуміється "індивід як суб'єкт соціальних відносин і соціальної діяльності" [11, с. 193]. У педагогічному словнику знаходимо таке визначення поняття "особистість" – людина як представник суспільства, вільно і відповідально визначає свою позицію серед людей. Формується у взаємодії з навколишнім світом, системою суспільних і людських відносин, культурою [11, с.73].

Поняття особистості в психології аналізується у двох аспектах: вузькому і широкому. У широкому значенні під особистістю розуміють "... сукупність психологічних якостей, які характеризують кожну окрему людину..." [7, с. 197]. С.Л. Рубінштейн визначає особистість як воедино пов'язану сукупність внутрішніх умов, через яку переломлюються всі зовнішні впливи. При цьому вчений зазначає, що особистість – це форма безперервного виходу людини за межі самого себе [13, с.242].

У більш вузькому сенсі дане поняття виражає системну якість індивіда, обумовлену заглибленістю в суспільні відносини, що формується у спільній діяльності та спілкуванні. "Особистість (у вузькому сенсі) можна визначити як рівень інтегральної індивідуальності" на якому здійснюються найголовніші життєві вибори, приймаються рішення, що мають доленосне значення для індивіда. Тільки при прийнятті таких рішень може бути виявлена справжня система життєвих цінностей людини, затверджені її уявлення про своє життєве призначення і сенс існування" [15, с.72]. У вітчизняній психології тривалий час проблема особистості розглядалася дещо відособлено від уявлень зарубіжних вчених. До 1945 року домінували погляди на особистість, викладені в концепціях Л.С.Виготського [42] і С.Л.Рубінштейна [12]. З 1950 -х років почалися більш активні дослідження особистості: в Москві сформувалася школа А.Н.Леонтьєва [5], в Ленінграді під керівництвом Б.Г.Ананьєва [1] отримало розвиток антропологічне вчення. У центрі уваги опинилися раніше не досліджувані сторони розвитку особистості. Особистість стали розглядати в індивідуальному та соціальному контексті. Вільна індивідуальність, що проявляє себе у здатності діяти свідомо, цілісно, в рамках громадської необхідності, не протиставляючи себе суспільству, характеризується як особистість. В останні десятиліття психологія особистості розглядає ідею суб'єктності людини.

Особистість неможливо розглядати як щось ізольоване від суспільства. Особистість – це член суспільства, який зазнає впливу навколишнього середовища, у той же час, як і впливає на навколишнє середовище. Особистістю людина стає, оскільки функціонує як якась автономність в соціумі і віддає собі звіт у своїх відносинах [9, с.378]. В.В. Серіков особистість розглядає як феномен, як "особливу форму соціального буття людини, його орієнтування в соціумі, своєрідну "приспосувальну" реакцію на специфічні умови життєдіяльності людини". "Особистість – продукт її власної праці і пошуків" [14, с. 181].

Особистісне зростання з погляду психології та філософії. У сучасній психології та педагогіці все частіше порушується проблема особистісного зростання учнів як найбільш актуальна, що явно підтверджується результатами психологічних і педагогічних досліджень [6, с. 203]. У психолого-педагогічній літературі чітко і однозначно зрозуміле визначення поняття "особистісне зростання" не розроблено, хоча сам термін "особистісне зростання" зустрічається досить часто.

У тлумачному словнику знаходимо такі визначення поняття "зростання" [8, с.684]:

- 1) збільшення організму або окремих органів у процесі розвитку;
- 2) збільшення в числі, в розмірах, розвиток;
- 3) посилення, зміцнення;
- 4) вдосконалення в процесі розвитку.

Поняття "особистісне зростання" в словнику не розглядається.

Виходячи з того, що "зростання" визначається через поняття "розвиток" (п.4), необхідно зупинитися на особливостях останнього.

Особливої уваги заслуговують ідеї відомих (Б.Г. Ананьев, А.Г. Асмолов, А.І. Божовіч, Л.С. Виготський, П.Я. Гальперин, А.В. Запорожец, А.Н. Леонтьєв, А.В. Петровський, В.А. Петровский, С.Л. Рубинштейн, Б.М. Теплов та ін) і зарубіжних (Г. Олпорт, А. Маслоу, К. Роджерс та ін) психологів.

У філософському аспекті розвиток розглядається як вищий тип руху, зміни матерії і свідомості, перехід від одного якісного стану до іншого. Розвиток – це зміна, пов'язана з перетвореннями у внутрішній будові об'єкта, його структурі. Умови розвитку – це ті складові процесу руху, які забезпечують перетворення вихідного пункту в результат.

У психолого-педагогічному глосарії знаходимо визначення поняття "розвиток" – це "цілеспрямований процес функціонального вдосконалення якостей соціальних суб'єктів у відповідності з характером розв'язуваних завдань і власними потребами" [10, с. 312]. Процес закономірної зміни особистості в результаті її соціалізації визначається як розвиток особистості. У найзагальнішому вигляді розвиток особистості може бути представлений як процес входження людини в нове соціальне середовище та інтеграцію в ній в результаті цього процесу. При успішному проходженні інтеграції у високорозвиненій просоціальній спільності у особистості з'являються такі якості, як гуманність, довіра до людей, справедливість, самовизначення, вимогливість до себе та ін. [4, с. 128].

Розвиток і становлення особистості під впливом зовнішніх чинників і соціального середовища пов'язані з процесом формування особистості – процесом "цілеспрямованого й організованого оволодіння соціальними суб'єктами, цілісними, стійкими рисами і якостями, необхідними їм для успішної життєдіяльності" [10, с. 18].

Процес розвитку особистості, з позицій психологів (Б.Г. Анан'єва, А.Н. Леонт'єва, А.В. Петровського та інших) є безперервним процесом саморуху.

Зупинимось на факторах, що визначають розвиток особи.

Згідно Л.С. Виготському, аналіз питання розвитку особистості знаходить втілення в теоріях творчої еволюції, що спрямовується автономним, внутрішнім, життєвим поривом, волею до самоствердження і самовдосконалення. На думку Л.І. Божович [3], і Б.Г. Анан'єва [1], пошук "двигуна", що дає початок активності особистості, необхідно шукати в процесі діяльності протиріч, які і є рушійною силою розвитку особистості. "Два основних протиріччя визначають сутність людини, її розвиток і різноманіття його сутнісних якостей та їх поєднань в характерологічні комплекси. Це: відчуженість від природи і зв'язок з нею; відчуженість від суспільства, групи, інших людей і зв'язок з ними". Л.І.Божович розвиває ідеї про потреби у враженнях як про рушійну силу розвитку особистості. Вчений також проводить аналіз особистісного розвитку дитини всередині п'яти вікових періодів [2, с. 30-34], звертаючи увагу на значимість особистісних утворень. Поряд зі спонуканням внутрішніх мотивів діяльності (у тому числі навчальної), що веде до розвитку особистості, Л.І. Божович розглядає і зовнішні мотиви – широкі соціальні та вузькоособистісні: мотиви престижності навчання в даному навчальному закладі, мотиви власного зростання, боргу та інші. Однак, як зазначає Л.І. Божович, зовнішні мотиви самі по собі не забезпечують включення учня в навчальну діяльність, отже, повинні бути включені внутрішні, пізнавальні мотиви.

Б.М. Анан'єв [15, с.113], досліджуючи передумови розвитку особистості, особливу увагу звертає на ще одну особливість – індивідуальні властивості особистості. Перетворюючись в ході життя людини, вони стають умовою розвитку особистості. Якщо індивід не буде залучений у відповідну його природним задаткам діяльність, то вони залишаться нереалізованими. Згідно з С.Л. Рубинштейном [12], творчий рівень здібностей забезпечує значні результати і досягнення людини. Здібності не можуть бути зведені до здобутих знань, умінь і навичок, так як самі здібності виступають як "додаток" у процесі придбання знань, умінь і навичок. Здібності визначають міру успішності та ефективності діяльності, а тим самим в кінцевому підсумку і ступінь продуктивності проявів особистості як суб'єкта діяльності.

А.Н. Леонт'євим і П.Я. Гальперіном виділяється поняття особистісного сенсу – відображення у свідомості особистості відношення мотиву діяльності до мети дії. Оскільки смислова установка особистості являє собою форму вираження особистісного сенсу у вигляді готовності до скоєння певним чином спрямованої діяльності, то особистісний сенс – це зміст установки. Система особистісних смислів є характеристикою особистості. Особистісний сенс являє собою індивідуалізоване відображення дійсності, що виражає ставлення особистості до тих об'єктів, заради яких розгортається її діяльність і спілкування. Найрізноманітніші прояви культури і суспільних відносин, засвоювані суб'єктом, можуть

придбати для нього особистісний сенс. У якості найважливішого компонента особистості необхідно розглядати особистісний вибір, оскільки тільки вільна, відповідальна і свідомо діюча людина здатна визначати і втілювати в життя доленосні рішення. Внутрішній вибір сприяє утвердженню сенсоутворюючих цінностей, які набувають особистісний сенс, тобто перетворюються в надбання особистості. В якості вихідного принципу вивчення мотивації розвитку в згаданих дослідженнях розглядається принцип саморозвитку особистості.

Величезний внесок у розвиток теорії особистості вніс А. Маслоу, який розглядає в якості центрального поняття самоактуалізації особистості. А. Маслоу виділяє основні риси, властиві особистості:

1. Більш адекватне сприйняття дійсності, вільний від впливу актуальних потреб, стереотипів і забобонів, інтерес до незвіданого.
2. Прийняття себе та інших такими, якими вони є, відсутність штучних, захисних форм поведінки з боку інших.
3. Спонтанність проявів, простота і природність.
4. Ділова спрямованість (зайнятість не собою, а своєю життєвою місією).
5. Схильність до самотності і характерна позиція відстороненості по відношенню до багатьох подій, у тому числі подій власного життя, що допомагає відносно спокійно переносити неприємності і бути менш схильним впливам ззовні.
6. Свіжість сприйняття: знаходження щоразу нового у вже відомому.
7. Граничні переживання, які характеризуються відчуттям зникнення власного "Я".
8. Почуття спільності з людством в цілому.
9. Дружба з іншими людьми, що самоактуалізуються: вузьке коло людей, відносини з якими вельми глибокі. Відсутність проявів ворожості в міжособистісних стосунках.
10. Демократичність у відносинах, готовність вчитися у інших.
11. Стійкі внутрішні моральні норми. Самоактуалізуючись, люди поводять себе морально, вони гостро відчувають добро і зло, вони орієнтовані на цілі, а кошти завжди підпорядковують цим цілям.
12. "Філософське" почуття гумору. Самоактуалізуючись, люди ставляться з гумором до життя в цілому і до самих себе, але ніколи не вважають смішними чиїсь негаразди.
13. Креативність, яка не залежить від того, чим людина займається, і що виявляється у всіх діях самоактуалізуючихся особистостей.

Особливої уваги для опрацювання та ретельного вивчення заслуговують психолого-педагогічні дослідження Б.Б. Коссова, Н.В. Кузьміної, В.В. Серікова і С.Л. Братченко, що мають пряме відношення до розглянутої проблеми.

У системі вищої професійної освіти Б.Б.Коссов розглядає особистісний ріст майбутніх фахівців з реклами та зв'язків з громадськістю в умовах процесу розвитку їх особистості як результат особистісно-розвиваючого навчання. Відзначимо, що саме поняття "особистісне зростання" майбутнього фахівця вченим не визначається. Б.Б. Коссов зазначає, що "розвиток особистості в освіті слід розглядати як суттєвий аспект його фундаменталізації", при цьому також важливі риси професіоналізації, що особливо значимі для вузьких спеціальностей вищої освіти, коли мова йде про розвиток теоретичних і практичних здібностей. Слідом за Б.Б. Коссовим, вважається, що необхідним аспектом фундаментальної підготовки фахівця є не тільки знання з тих чи інших навчальних дисциплін, а й вплив цих дисциплін на розвиток професійно важливих якостей. У властивостях особистості сконцентрований весь чільний потенціал людини, оскільки в особистості своєрідно узагальнена вся життєдіяльність людини. Гуманізація полягає в тому, щоб поставити в центр освіти людину, задовольняючи її потреби і розвиваючи її здібності. Одним з показників рівня особистісного розвитку, а, отже, і особистісного зростання, як підкреслює Б.Б. Коссов, необхідно розглядати особистісну рефлексію.

Підхід Н.В. Кузьміної в області акмеології призводить до необхідності розгляду проблеми особистісного розвитку і зростання фахівця. Н.В. Кузьміна звертає увагу на те, що кінцевий результат освіти носить індивідуальний характер, "в умовах виробництва кожен повинен відбутися самостійно у своїй професійній ролі". В якості системоутворюючого компонента в підготовці фахівця Н.В. Кузьміна розглядає кінцевий результат, а саме – психічні новоутворення в особистості, діяльності та індивідуальності випускників. Як зазначає вчений, такий результат може бути досягнутий тільки спільними зусиллями викладачів і студентів.

Висновок: Досліджуване поняття "особистісне зростання" щодо майбутнього фахівця з реклами та зв'язків з громадськістю слід розглядати з різних точок зору: в статичі – у значенні результату (результат особистісно-розвивального навчання; показник ефективності процесу підготовки фахівця; особистісна компетентність) і в динаміці – в значенні процесу. Відзначаємо чітку відмінність між поняттями "особистісне зростання" і "особистісна компетентність" майбутнього фахівця. Особистісна компетентність проявляється в ситуації застосування властивостей і якостей особистості (як показників зростання) у вирішенні професійно важливих завдань. Особистісне зростання – це інтегративні властивості та якості майбутнього фахівця з реклами та зв'язків з громадськістю, які проявляються в особистісній компетентності. У структурі та змісті поняття "особистісне зростання" ми позначаємо як інтраперсональні (обумовлені взаємодією особистості з внутрішнім світом) і інтерперсональні (обумовлені взаємодією особистості із зовнішнім світом) критерії та показники зростання. Вважаємо за

доцільне відзначити значення суб'єктної позиції особистості майбутнього фахівця і ситуації його особистісного вибору. Однак, слід зазначити, що досліджуване поняття особистісного зростання має перспективи подальшого розгляду.

Використані джерела

1. Ананьев Б.Г. Выбранные психологические работы : в 2-х т. / Б.Г. Ананьев ; под ред. А.А. Бодалева. – М.: Педагогика, 1980. – Т. 1. – 230 с. – Т. 2. – 288 с.
2. Божович Л.И. Особистість і її формування в дитячому віці (Психологічне дослідження) / Л.И. Божович. – М.: Просвіта, 1968. – 464 с.
3. Виготський Л.С. Зібрання творів: У 6-ти т. / Л.С. Виготський ; гол. ред. А.В. Запорожец. – М.: Педагогика, 1982 – 1984. -Т. 1. – 1982. – 487 с. – Т. 2. – 1982. – 504 с. – Т.3. – 1983. – 367 с. – Т.4. – 1984. – 432 с. – Т. 5. – 1983. – 369 с. – Т. 6. – 1984. – 397 с.
4. Коджаспірова Г.М. Педагогічний словник. Для студентів вищих і середовищих пед. навч. закладів / Г.М. Коджаспірова, А.Ю. Коджаспіров. – М.: Видавничий центр "Академія", 2003. – 176 с.
5. Леонтьев А.Н. Обр. психол. твори у 2-х т. / А. Н. Леонтьев. – М.: Педагогика, 1983. – Т.1. – 391 с. – Т. 2. – 318 с.
6. Особистість і освіта: психологічна підтримка розвитку міжвуз. научн.-метод. сб. під ред. Є.С. Гуртового і Б.Б. Коссова, 1999. – 174 с.
7. Мейлі, Р. Структура особистості / Р. Мейлі // Експериментальна психологія / Под ред. П. Фресса і Ж.Піаже, вип. 5. – М.: Прогресс, 1975. – С. 197-283. – 284 с.
8. Ожогов, С.И. Тлумачний словник російської мови / С.И. Ожогов, Н.Ю. Шведова. – М.: Азбуковник, 1999. – 944 с.
9. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів педагогічних вузів і педагогічних коледжів / За ред. Підкасистого П.І. – М.: Педагогічне товариство Росії, 1998. – 640 с.
10. Психологія і педагогіка. Навчальний посібник / За редакцією К.А. Абдульхановой, Н.В. Васиной, Л.Г. Лаптева, В.А. Слестенина. – М.: Вид-во "Досконалість", 1998. – 320 с.
11. Психологія. Словник / За заг. ред. А.В. Петровського, М.Г. Ярошевського, 2 -е вид., испр. і доп. – М.: Політвид., 1990. – 494 с.
12. Рубінштейн С.Л. Основи загальної психології. У 2 -х т. / С.Л. Рубінштейн. – М.: Педагогіка, 1989. – Т. 1. – 488 с. – Т. 2. – 328 с.
13. Рубінштейн С.Л. Проблеми загальної психології / С.Л. Рубінштейн. – М.: Педагогіка, 1973. – 423 с.
14. Серіков В.В. Особистісний підхід в освіті: концепція і технології / В.В.Серіков. – Волгоград: ВДПУ, 1994. – 149 с.
15. Смирнов С.Д. Педагогіка і психологія вищої освіти: від діяльності до особистості: Навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів / С.Д.Смирнов. – М.: Видавничий центр "Академія", 2003. – 304 с.

Shiyan V.

PERSONAL GROWTH AS A CRITERION OF QUALITY PREPARATION ADVERTISING AND PUBLIC RELATIONS SPECIALIST'S

The article deals with issues related to the efficiency of future specialists in advertising and public relations; the features of personal development; processed and compared the methods of professional specialists leading scientists; solved the issue of competencies for today's professionals; revealed how personal growth performance criterion serves quality of training in advertising and public relations. The term "person" carefully studied a number of sciences. Interdisciplinary status of individual problems is in sight theorists and practitioners. Modern pedagogy considers the person as an active subject of knowledge and the development of the world.

It is well known that educational science is able to achieve better results in their development through close interaction with psychology. In modern psychology and pedagogy increasingly disturbed problem of personal growth of students as the most relevant, clearly confirmed by the results of psychological and educational research. As a specialty "Advertising and public relations" is in the process of formation and development, local scientists are increasingly turning to issues of psychology, including significant is the question of professional identity and personal growth. This fact confirms the relevance of this article.

In modern psychology and pedagogy increasingly disturbed problem of personal growth of students as the most relevant, clearly confirmed by the results of psychological and educational research. Investigated the concept of "personal growth" on the future of professional advertising and public relations should be viewed from different perspectives: the static – in the sense of the result (result personality-developing training, performance indicator the training, personal competence) and dynamics – within the meaning of the process. We consider it appropriate to note the position of the subjective value of future professional and personal situation of his choice.

Key words: advertising; personal growth; professional development; public relations; training.

Стаття надійшла до редакції 12.04.2015